

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ЛІСОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вивчаються особливості еколого-економічної ефективності зовнішньої торгівлі. Подаються її економічні та екологічні складові. Розроблені показники оцінки еколого-економічної ефективності зовнішньої торгівлі лісових підприємств України та бази порівняння цих показників.

Assist. O. Maksymets – USUFWT

Foreign trade eco-efficiency for Ukrainian forest enterprises

The peculiarities of foreign trade eco-efficiency are studied. Economic and ecological elements of eco-efficient trade are given. Indexes for assessment of eco-efficient trade of Ukrainian forest enterprises are worked out along with comparison bases.

Важливість досліджень еколого-економічної ефективності зовнішньої торгівлі для економіки України в цілому та для лісових підприємств зокрема є очевидною, виходячи із завдання економічної політики України на найближчу перспективу: "...удосконалення на інституційному і технологічному рівнях мають перебороти негативні тенденції розвитку виробничого комплексу у бік зменшення ресурсо- та енерговитрат, що дасть можливість значно послабити негативний тиск на навколишнє природне середовище і здоров'я людей", а також "...необхідно забезпечити таку систему управління і технологічної підтримки, яка б стримувала техногенний тиск на навколишнє природне середовище тоді, коли виробництво все ж почне зростати" [1]. При цьому "...пріоритети такого розвитку та якості навколишнього середовища повинні взаємно підсилювати та доповнювати одне одного на основі адекватності за своїм вирішальним значенням, інтеграції інтересів економіки та навколишнього середовища за домінування критеріїв, вимог і показників останнього. Економічний розвиток повинен обов'язково враховувати вимоги екологічних циклів та ефективно відновлювати їх..." [2].

Проблемою дослідження, активізації та оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності України в цілому та окремих її галузей зокрема займалися такі учені – В. Андрійчук, Ф. Вінунц, О. Дерев'янка, І. Долинець, Б. Дяченко, В. Квайзер, Л. Коток, О. Кузьмін, Ю. Макогон, Л. Мельник, В. Сабадаш, О. Філіпенко та ін. Щодо лісової галузі, то тут напрацювань є мало (М. Колісніченко, О. Фурдичко) і, насамперед, вони стосуються активізації експорту лісових підприємств із пріоритетом економічної складової, а не еколого-економічної. На нашу думку, такий підхід є хибним через обмеженість лісових ресурсів, недотримання засад лісової політики та недоцільність для України перетворюватись у "лісоекспортну" державу. Важливість дослідження не тільки економічного розвитку зовнішньої торгівлі лісових підприємств, а й еколого-економічного розвитку викликана потребою збереження лісових ресурсів країни та сталого управління лісами.

У процесі досліджень застосовувались такі методичні засоби: системного підходу – при визначенні місця екологічних факторів у діяльності лісових підприємств; системного аналізу – при розробці системи оціночних по-

казників зовнішньої торгівлі лісових підприємств, а також принципів та критеріїв збалансованої торгівлі.

У попередніх своїх роботах автор пропонує систему специфічних для галузі відносних еколого-економічних показників [4, 5]. Окрім цих показників для оцінки зовнішньої торгівлі лісових підприємств, доцільно також переглянути існуючі показники ефективності експорту та імпорту з врахуванням екологічних факторів. Запропоновані показники визначатимуть також збалансованість зовнішньої торгівлі лісових підприємств.

Перш, ніж наводити показники ефективності експорту лісових підприємств, важливо виділити економічні та екологічні складові ефективності.

На нашу думку, *еколого-економічну ефективність експорту* лісопродукції необхідно визначати як відношення суми витрачених сировини та матеріалів, енергетичних ресурсів та водних ресурсів і вартості шкідливих викидів при виробництві та реалізації експортної продукції до кількості та вартості експорту:

$$EEE_{екс}^1 = \frac{\sum_{i=1}^n (CM_i + PE_i + B_i + Em_i)}{\sum_{i=1}^n Q_{екс.i}}, \quad (1)$$

$$EEE_{екс}^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (CM_i + PE_i + B_i + Em_i)}{\sum_{i=1}^n C_{екс.i} \cdot Q_{екс.i}}, \quad (2)$$

де: CM_i – вартість витрачених на виробництво та реалізацію i -го виду експортної продукції сировини та матеріалів, гр. од; PE_i – вартість витрачених на виробництво та реалізацію i -го виду експортної продукції паливно-енергетичних ресурсів, гр. од.; B_i – вартість витрачених на виробництво та реалізацію i -го виду експортної продукції водних ресурсів, гр. од.; Em_i – обсяги викидів шкідливих речовин у процесі виробництва, транспортування та споживання i -го виду експортної продукції, оцінено у грошовому еквіваленті, гр. од.; $Q_{екс.i}$ – кількість i -го виду експортної продукції, тис. м³; $C_{екс.i}$ – ціна i -го виду експортної продукції, гр. од.; n – кількість видів експортної продукції.

Показник еколого-економічної ефективності експорту EEE^1 показує скільки витрачено матеріалів, сировини, паливно-енергетичних та водних ресурсів, а також вартість шкідливих викидів на метр кубічний експортованої продукції. Даний показник необхідно порівнювати у динаміці, а також з показником еколого-економічної ефективності реалізації експортної продукції на внутрішньому ринку.

Значення показника EEE^2 більше за одиницю свідчатиме про неефективність експорту, натомість значення показника менше за одиницю буде ознакою еколого-економічної ефективності експорту, раціонального використання природних ресурсів в процесі виробництва та реалізації продукції на експорт. Цей показник також необхідно порівнювати з аналогічними показ-

никами у динаміці та еколого-економічною ефективністю реалізації експортної продукції на внутрішньому ринку.

Окрім зазначених вище порівнянь, необхідно досліджувати частку відновних ресурсів у загальному обсязі використаних для виробництва та реалізації експортної продукції ресурсів. З точки зору еколого-економічної ефективності, чим більшою буде ця частка, тим вищою буде ефективність.

Еколого-економічна ефективність реалізації експортної продукції на внутрішньому ринку визначається за такими формулами:

$$EEE_{\text{вн.р}}^1 = \frac{\sum_{i=1}^n (CM_{\text{вн.і}} + PE_{\text{вн.і}} + B_{\text{вн.і}} + Em_{\text{вн.і}})}{\sum_{i=1}^n Q_{\text{екс.і}}}, \quad (3)$$

$$EEE_{\text{вн.р}}^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (CM_{\text{вн.і}} + PE_{\text{вн.і}} + B_{\text{вн.і}} + Em_{\text{вн.і}})}{\sum_{i=1}^n C_{\text{вн.і}} \cdot Q_{\text{екс.і}}}, \quad (4)$$

де: $CM_{\text{вн.і}}$ – вартість витрачених сировини та матеріалів на виробництво та реалізацію i -го виду експортної продукції на внутрішньому ринку, гр. од.; $PE_{\text{вн.і}}$ – вартість витрачених паливно-енергетичних ресурсів на виробництво та реалізацію i -го виду експортної продукції на внутрішньому ринку, гр. од.; $B_{\text{вн.і}}$ – вартість витрачених водних ресурсів на виробництво та реалізацію i -го виду експортної продукції на внутрішньому ринку, гр. од.; $Em_{\text{вн.і}}$ – обсяги викидів шкідливих речовин у процесі виробництва, транспортування та споживання i -го виду експортної продукції на внутрішньому ринку, оцінено у грошовому еквіваленті, гр. од.; $Q_{\text{екс.і}}$ – кількість i -го виду експортної продукції, тис. м³; $C_{\text{вн.і}}$ – ціна i -го виду експортної продукції на внутрішньому ринку, гр. од.; n – кількість видів експортної продукції.

Отже, підприємству буде вигідно експортувати як з екологічної, так і з економічної точок зору за такої умови:

$$EEE_{\text{екс}}^1 < EEE_{\text{вн.р}}^1 \text{ та } EEE_{\text{екс}}^2 < EEE_{\text{вн.р}}^2. \quad (5)$$

За результатами проведеного у цій роботі дослідження можна зробити такі висновки та пропозиції.

До економічних складових ефективності експорту, на думку автора, необхідно відносити: кількість експортованої продукції; вартість експортованої продукції. До екологічних складових експорту необхідно відносити: обсяги споживання енергетичних ресурсів при виробництві та реалізації експортної продукції; обсяги споживання матеріально-сировинних ресурсів при виготовлені та реалізації експортної продукції; споживання водних ресурсів при виготовлені експортної продукції; обсяги викидів шкідливих речовин у процесі виробництва, транспортування та споживання експортної продукції.

До екологічних складових імпорту, на думку автора, варто відносити: ресурсомісткість, матеріаломісткість та енергомісткість імпортованого об-

ладнання. Також необхідно проводити порівняльний аналіз імпортованого та вітчизняного обладнання.

У сучасній редакції "Критеріїв та індикаторів сталого розвитку лісової галузі України" питання, які стосуються торговельної діяльності упущені. Оскільки торговельна діяльність відіграє дуже важливу і не завжди позитивну роль у діяльності українських лісових підприємств, то важливо включити критерії та індикатори збалансованої торгівлі до принципів сталого управління лісами.

Показники еколого-економічної ефективності експорту та імпорту лісових підприємств разом з розробленими автором аналітичними індексами для еколого-економічної оцінки зовнішньої торгівлі лісових підприємств доцільно використати як індикатори збалансованої торгівлі.

Література

1. **Постанова** Президії національної Академії наук України. "Про наукові основи сталого розвитку України" № 110 від 15.04.1998.

2. **Послання** Президента України до ВРУ. "Україна: поступ у XXI століття Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр." № 276 а/2000 від 23.02.2000.

3. **Постанова** ВРУ. "Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки" № 188/98-ВР від 05.03.1998.

4. **Максимець О.В.** Теоретичні основи врахування екологічних факторів у зовнішній торгівлі лісопродукцією// Наук. вісник УкрДЛТУ: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: УкрДЛТУ. – 2003, вип. 13.4. – С. 224-230.

5. **Максимець О.В.** Управління експортною діяльністю лісових підприємств України на еколого-економічних засадах// Зб. матер. VII міжнар. наук.-практ. конф.: "Міжнародно-правове регулювання торгівлі: проблеми теорії і практики". – Київ, травень 2004. – С. 218-219.

6. **Критерії та індикатори сталого розвитку лісової галузі України:** Методичні рекомендації з питань ведення та управління лісовим господарством/ О.І. Фурдичко, В.П. Патики, А.Л. Бойко та ін.; УААН. Інститут агроекології та біотехнології. – К.: Нора-прінт, 2003. – 138 с.

УДК 330.133.7

*Студ. М.Г. Подольчак; доц. Л.Д. Загвойська,
канд. екон. наук – УкрДЛТУ*

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ВАРТОСТІ КОМПОНЕНТІВ ДОВКІЛЛЯ

Зроблено огляд основних підходів до визначення загальної економічної вартості компонентів довкілля. Розкрито їх зміст, переваги та недоліки.

Ключові слова: загальна економічна вартість, готовність платити, готовність прийняти компенсацію.

Stud. M.G. Podolchak; doc. L.D. Zahvoyska – USUFWT

Ways of determining the economic value of environmental components

The survey of the main approaches to determining total economic value of environmental components has been made. Their content, advantages and disadvantages have been revealed.

Keywords: total economic value, willingness-to-pay, willingness-to-accept.